

European Union's Rights,
Citizenship and Equality
Programme (2014–2020)

Nuoret ja sukupuolistunut väkivalta – kohtaamisen ja puuttumisen mahdollisuudet

EraseGBV-hankkeen seminaari 11.11.2021

#EraseGBV

Ohjelma

13.15 Tervetuloa!

Opetusministeri Li Anderssonin tervehdys

Opetushallituksen pääjohtaja Minna Kelhän tervehdys

13.30 EraseGBV-hankkeen johtaja, apulaisprofessori Marita Husso (Tampereen yliopisto)

13.45 Nuorisotutkimuksen professori Päivi Honkatukia, Kiistelty suostumus -hanke (Tampereen yliopisto)

14.00 Neuvotteleva virkamies Minna Piispa (Oikeusministeriön kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto)

14.15 Tuottaja, ohjaaja Elli Toivoniemi ja kampanjapäällikkö Sini Hormio (Yksittäistapaus, Tuffi Films Oy)

Pysäkki-lyhytelokuva – Sen minkä näkee, voi muuttaa

14.35 Kahvitauko

14.50 Vanhempi yliopistonlehtori Matti Rautiainen (Jyväskylän yliopisto)

15.00 Paneelikeskustelu

15.50 Keskustelu ja seminaarin yhteenveto

EraseGBV – tutkimuskumppanit ja yhteistyötahot:

Verkkokoulun kuvitus: Apila Pepita Miettinen

Education and Raising Awareness in Schools to Prevent and Encounter Gender-Based Violence

Sukupuolistunut väkivalta, vastuullisuus ja eettisesti kestävä toimijuus kouluissa ja kasvatusalalla

<https://projects.tuni.fi/erasegbv/>

- **Hanketta johtaa Tampereen yliopisto**
- Partnerit:
- **Blanquerna, Ramón Llull University**, Barcelona, **Espanja**
- **Conexus** Psychosocial Treatment, Training and Research NGO, Barcelona, **Espanja**
- **University of Zagreb**, **Kroatia**
- Centre for Education, Counselling and Research, **CESI**, **Kroatia**
- **Jyväskylän kaupunki**

EraseGBV-hankkeen kumppanit

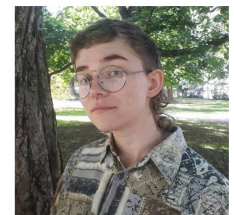
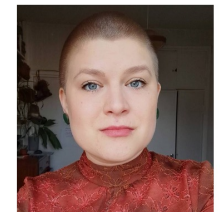
Kroatia

Espanja

Suomi

Katso tarkemmin hankesivuilta: <https://projects.tuni.fi/erasegbv/team/>

Taustaa

- Lasten ja nuorten kokema syrjintä ja väkivalta jäävät usein havaitsematta. Ilmiö on pysynyt pitkään poissa julkisista, poliittisista ja lainsäädännöllisistä keskusteluista.
- Koulu on avainasemassa väkivallan tunnistamisessa, asennemuutoksen mahdollistamisessa sekä väkivallan havaitsemisessa ja siihen puuttumisessa.
- Avun saaminen väkivaltaongelmiin riippuu siitä, tunnistetaanko väkivalta ja otetaanko se puheeksi.
- Koulun sosiaalinen ympäristö tarjoaa ainutlaatuisen tilaisuuden vaikuttaa lasten ja nuorten käyttäytymiseen, ja antaa mahdollisuuden vuorovaikutustaitojen opettelemiseen.
- Väkivaltaan puuttuminen mahdollistaa laaja-alaisen käyttäytymisen muutoksen.

Tarkoitus ja tavoitteet

- Tavoitteena on sukupuolistunutta väkivaltaa koskevan tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen ja väkivallan kohtaamisen, siihen puuttumisen käytäntöjen ja aihepiirin koulutuksen kehittäminen.
- → asenteellinen muutos → käyttäytymisen ja käytäntöjen muutos → yhteiskunnallinen muutos kohti tasa-arvoisempia, demokraattisempia, oikeudenmukaisempia ja kannattelevampia eli kestävämpiä suhteita, käytäntöjä ja rakenteita.
- Tutkimuksen näkökulmina ja kohteina ovat
 - 1) institutionaaliset ja affektiiviset käytännöt, esim. tapaisuudet, tottumukset, toimintaohjeet ja puhutavat (Gherardi 2006; Husso et al. 2017 & 2021; McNay 2004; Smith et al. 2018).
 - 2) väkivallan ja vahingoittamisen kohtaamisen kokemukset, tunteet ja käsitykset
 - 3) tietoisuus sukupuolistuneen väkivallan ja vallankäytön eri muodoista sekä
 - 4) väkivallan kohtaamisen, ehkäisemisen ja siihen puuttumisen esteet ja mahdollisuudet

Aineisto ja analyysi

- Kysely- ja haastatteluaineistoja opettajilta, opettajaopiskelijoilta ja opettajaopiskelijoiden opettajilta Suomessa, Espanjassa ja Kroatiassa.
- Suomessa mukana myös koulun muita ammattilaisia, kuten koulukuraattoreita, sosiaalityöntekijöitä, terveydenhoitajia ja psykologeja
- Kyselyaineisto Suomi, Espanja ja Kroatia (n = 597).
 - 56.8% vastaajista opettajia ja koulun muita ammattilaisia, 43.2% näiden alojen opiskelijoita.
- Fokusryhmähaastattelut Suomi, Espanja ja Kroatia
 - 15 ryhmää, joissa haastattelijan lisäksi 4-7 osallistujaa.

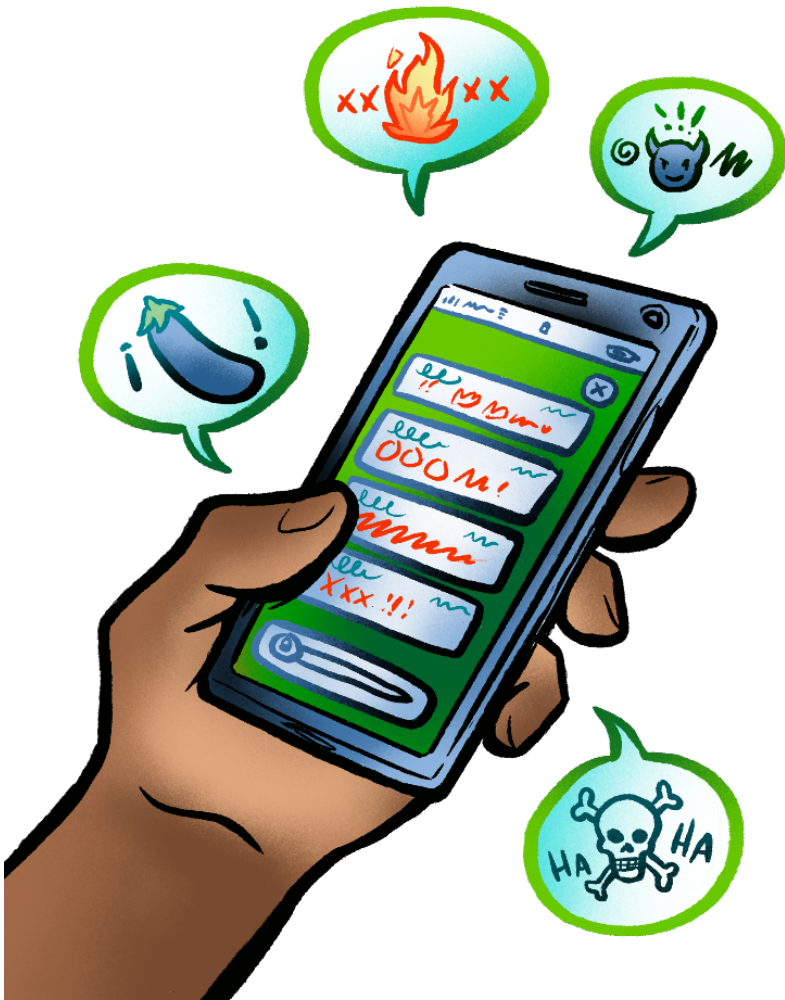

Mikä on väkivaltaa?

- Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan väkivalta on vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, mikä voi johtaa fyysisien tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan.
- Väkivalta on vallankäyttöä, johon kuuluvat myös pelottelu ja uhkailu, eivät ainoastaan konkreettiset, fyysiset väkivallanteot.
- Väkivalta horjuttaa turvallisuudentunnetta ja luottamusta ihmisiin.

Mitä tarkoittaa sukupuolistunut väkivalta

- Sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan muun muassa vahingoittavaa vallankäyttöä, ahdistelua, häirintää ja syrjintää, joka kytkeytyy sukupuoleen tai seksuaalioikeuksiin.
- Sukupuolistuneen väkivallan teot voivat olla henkistä tai fyysistä satuttamista tai seksuaalioikeuksien loukkaamista. Ne voivat tapahtua kasvokkain, selän takana tai verkkoympäristössä. Osa teoista voi täyttää rikosoikeudellisia tunnusmerkistöjä (esimerkiksi pahoinpitely ja raiskaus), mutta näin ei välttämättä ole. Myös sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisua kaventavat, haitalliset stereotypiat voidaan määritellä osaksi sukupuolistuneen väkivallan jatkumoa.

Click to add text

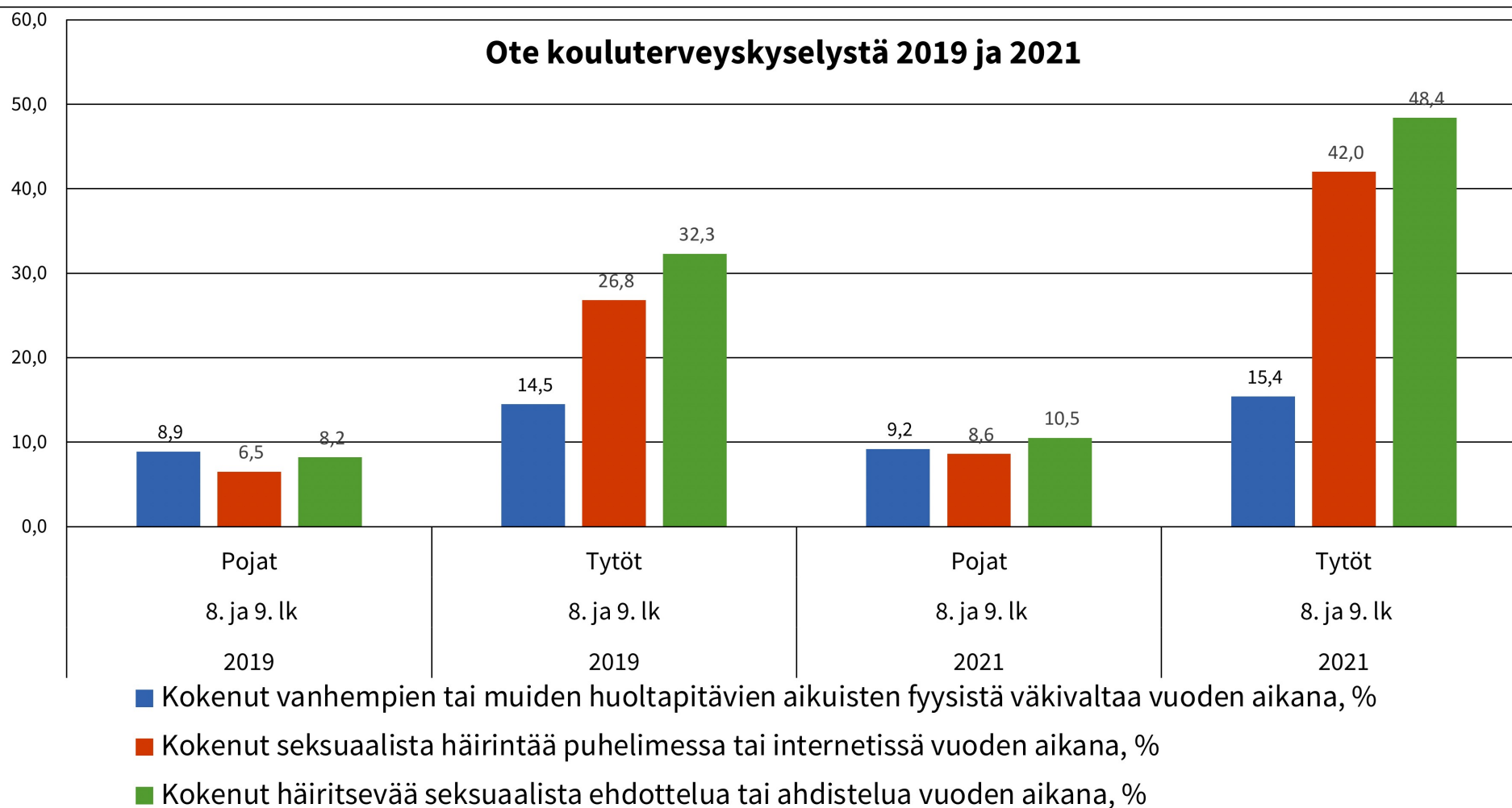
Epäillyt henkirikokset, alle 18-vuotiaat

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Murha	3	0	0	1	0	0
Murhan yritys	0	0	2	3	2	3
Tapon yritys	7	13	13	6	7	35
Tappo	0	1	1	1	0	5
Henkirikokset	10	14	16	11	9	43

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/alaikaisten-henkirikoksissa-karu-piikki-tana-vuonna-epailtyja-tapon-yrityksia-perati-35-kun-edellisina-vuosina-luku-on-ollut-6-ja-7/7979444#gs.gagi5m> 12.12.2020 10:29)

Kuva: Colourbox [Heini Särkkä, Faye Lawson](#) 2.10.2020 6:02

Ote kouluterveyskyselystä 2019 ja 2021

Sukupuolistunut väkivalta ja vallankäyttö EraseGBV-hankkeen haastatteluissa ja kyselyissä

Hankkeen 2020 kerätyssä tutkimusaineistoissa yleisesti tunnistettuja ja mainittuja nuoriin kohdistuvia sukupuolistuneen väkivallan muotoja olivat mm.

- homottelu ja huorittelu, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvä haukkuminen ja mitätöinti,
- intiimien / paljastavien kuvien luvaton levittäminen ja
- loukkaava kommentointi verkossa,
- seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjiminen,
- loukkaava ja/tai ahdistava koskettelu,
- seurusteluväkivalta ja
- seksuaalisen ahdistelun ja väkivallan eri muodot.

Onko se kiusaamista vai jotakin muuta?

Miten väkivallasta puhutaan?

Mitä käsitteitä käytetään?

- Lasten ja nuorten toisiinsa kohdistamista loukkaavista teoista puhutaan usein edelleen kiusaamisena jopa silloin, kun rikoslaki määrittelee ne pahoinpitelyksi.
- Jos satuttavat sanat ja teot määritellään kiusaamiseksi sillä perusteella, että osapuolet ovat nuoria, voi tämä käytännössä johtaa väkivallan piiloutumiseen ja normalisoitumiseen
- Sukupuolineutraalia puhetapaa ja valtasuhteiden, kuten esimerkiksi hegemonisen maskuliinisuuden sekä intersektionaalisuuden näkökulmien sivuuttamista kouluväkivaltaa koskevissa tutkimuksissa on kritisoitu (esim. Mills 2001; Brown & Munn 2008).
- Myös suomalaiset opettajaopiskelijat suhtautuivat kriittisesti käsitteiden käyttöön:
 - “Pelkästä kiusaamisesta puhuminen on ongelmien maton alle lakaisemista”, “asioista pitäisi uskaltaa puhua suoraan niiden oikeilla nimillä”.

Väkivallan ja hyväksikäytön kokemuksista vaikeneminen

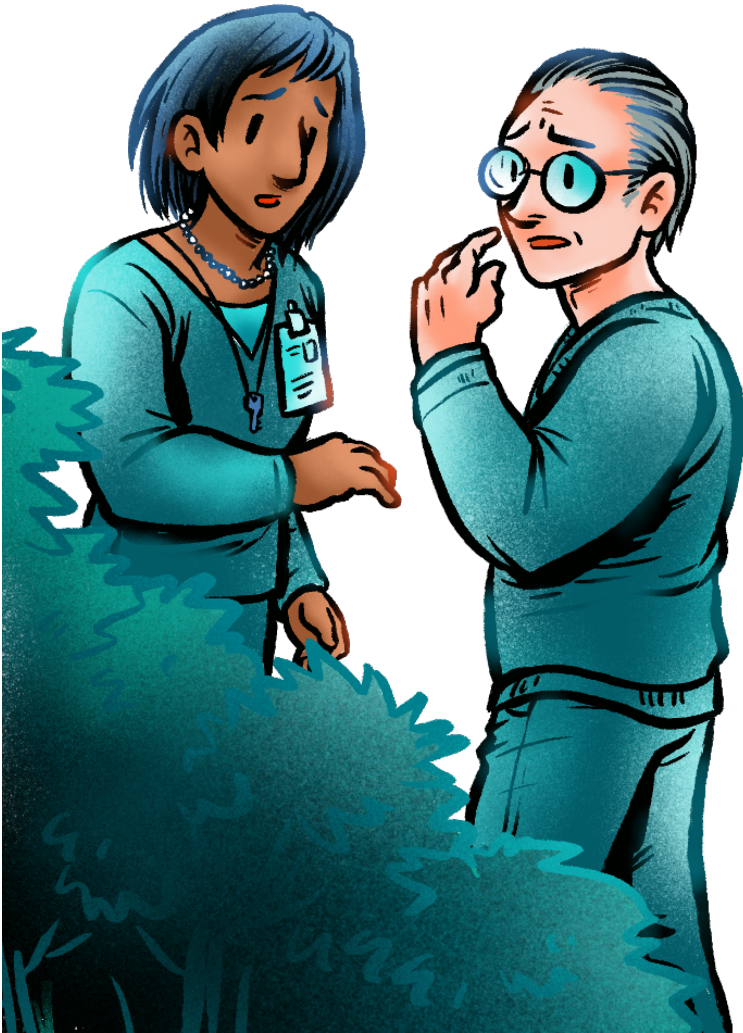
- Seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista kertomisessa on eroa tyttöjen ja poikien välillä. Tytöistä noin viidesosa ja pojista selvästi yli puolet ilmoitti, että ei ollut kertonut kokemuksistaan kenellekään.
- Hyväksikäytöstä kerrottiin tavallisimmin ystävälle tai sisarukselle, mutta ei aikuiselle.
- Merkittävä osa lapsista ja nuorista (1/4) ei kerro kokemuksistaan kenellekään. Kokemukset ovat häpeän ja pelon vaijentamia. Lisäksi puuttuu sanoja ja tapoja kokemusten kuvaamiseen sekä uskoa ja luottamusta avun saamiseen.
- Hietamäki, Husso & Arponen (2020)

Väkivallan torjuminen

Yleisiä väkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen esteitä:

- väkivalta normalisoidaan tai sen läsnäolo kielletään
- väkivallan ja sukupuolen sekä risteävien tekijöiden yhteyksiä ei huomioida
- väkivallan määrää ja vakavuutta vähätellään
- Väkivaltatilanteet ja niiden seurausten dokumentoiminen laiminlyödään
- väkivallan osapuolille suunnattuja palveluita, käytäntöjä ja toimintamalleja ei kehitetä eikä juurruteta osaksi käytäntöjä
- väkivalta sivuutetaan sekä arjen vuorovaikutuksessa että ammatillisissa ja tieteellisissä keskusteluissa
- → Kokemuksista ja tapahtumista vaikeneminen, salaaminen, häpeä ja sanojen puuttuminen, väkivallan jatkumo.
- → Pohdittavaksi: ilmiön tiedostamisen ja näkyväksi tekemisen haasteet ja muutoksen mahdollisuudet!

Väkivaltaan puuttumattomuutta perustelevat kehystämisen tavat

Kehys	Perustelu:	Selitys: emme puutu asiaan koska	Esimerkkejä aineistosta
Käytäntöjen kehys	Väkivaltaan puuttumiseen ei ole aikaa ja mahdollisuuksia, ei tiedetä kuinka pitäisi toimia	"emme osaa, emme ehdi"	Aikataulu on niin tiukka että ei ehdi huomata eikä tarttua, puuttuu selkeitä toimintaohjeita ja tapoja, ohjeita on mutta niistä ei tiedetä, asiaa ei käsitellä opinnoissa
Professionaalinen kehys	Väkivalta ei ole omaan erityisalaan liittyvä kysymys	"se ei kuulu meidän työhömmme"	Fokus varsinaisessa työssä, toimenkuvan ja työnjaon tärkeys myös moniammatillisessa yhteistyössä.
Individualistinen kehys	Väkivalta on yksityisasia, perheen asia, väkivallan osapuolten omalla vastuulla	"Puuttuminen on kiusallista ja loukkaavaa"	Haluttomuus puuttua yksityisasioihin ja pelko perättömistä ja virheellisiä syytöksistä estää puuttumasta, kirjaamasta ja ilmoittamasta huolesta.
Psykologinen kehys	Pelko turvallisuuden vaarantumisesta, traumojen heräämisestä, psyykkisistä ongelmista	"emme uskalla puuttua"	Pelko puuttumisen seurauksista, pelko yksin jäämisestä asian kanssa, epävarmuus ja huoli kollegiaalisen tuen puutteesta

Uusien toimintatapojen ja käytäntöjen kehittämisen ja omaksumisen mahdollisuus

- Tarve muutokselle nousee esille aineistosta, mutta sitä hidastavat esimerkiksi ahdistuksen ja kiusaantuneisuuden tunteet ja niiden ylläpitämät / niitä ylläpitävät käytännöt.
- Kun väkivalta sivuutetaan ja se jää tunnistamatta, se ei tule kirjatuksi tietokantoihin. Väkivallan kirjaamisella – ja kirjaamatta jättämisellä – on kauaskantoisia seurauksia nyky-yhteiskunnassa, jossa dokumentoimattomat ilmiöt häviävät näkyvistä sekä ilmiöinä että organisatorisen muistin osina. (Ferraris, 2013).
- Esimerkiksi Ruotsissa väkivallan kohtaamista ja siihen puuttumista koskeva koulutus on lakisääteistä. Aihepiirin opetusta sisältävien koulutusalojen ja oppiaineiden lista on laaja <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/03/kunskap-om-mans-vald-mot-kvinnor-obligatoriskt-i-jurist--och-lakarutbildningarna/>
- Tarvitaan monitieteistä ja moniammatillista yhteistyötä.
- Kestävä sosiaalinen ja kulttuurinen kehitys edellyttää väkivaltaan, vahingoittamiseen ja vahingoittaviin käytäntöihin puuttumista.

Lähteitä

- Brown, J. & Munn, P. (2008) 'School violence' as a social problem: charting the rise of the problem and the emerging specialist field, *International Studies in Sociology of Education*, 18:3-4, 219-230
- Ferraris, M. *Documentality: Why it is necessary to leave traces*. New York: Fordham University Press; 2013
- Gherardi, S. (2006). *Organizational knowledge: The texture of workplace learning*. Oxford: Blackwell.
- Hietamäki, J., Marita Husso & Tiia Arponen (2020) Tyttöjen ja poikien väliset erot seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa [Differences between girls and boys in the disclosure of sexual abuse]. *Yhteiskuntapolitiikka*, 5-6/2020. In press.
- Husso, M., Karkulehto, Sanna, Saresma, Tuija, Laitila, Aarno, Eilola, Jari & Siltala Heli (2021) *Violence, Gender and Affect; Interpersonal, Institutional and Ideological Practices*. Palgrave Macmillan. In print. DOI <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56930-3>
- Husso, M., Virkki Tuija, Notko Marianne, Hirvonen Helena & Eilola Jari (eds.) (2019 paperback; 2017 eBook; 2016 hardback) *Interpersonal Violence: Differences and Connections*. Routledge, 238 p. DOI <https://doi.org/10.4324/9781315628509>
- McNay, L. (2004). Agency and Experience: Gender as a Lived relation. *The Sociological Review*, 52(2):173-190.
- Mills, M. 2001. *Challenging violence in school: An issue of masculinities*. Buckingham: Open University Press.
- Smith, L., Wetherell, M., Campbell, G. (2018). *Emotion, affective practices, and the past in the present*. New York: Routledge.

Paneelikeskustelu

- Erikoissuunnittelija **Essi Julin** (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos)
- Tampereen aluetoimija **Mira Laurinantti** (Suomen opettajaksi opiskelevien liitto)
- Seksuaaliterveys- ja seksuaaliväkivaltatyön vastaava ohjaaja **Tommi P. Pesonen** (Helsingin Poikien Talo)
- Nuorisotutkija **Anu Isotalo** (Tampereen yliopisto)
- Toiminnanjohtaja **Tuomas Kurttila** (Helsingin ensikoti ry)
- Puheenjohtajana yliopistotutkija **Satu Lidman** (Tampereen yliopisto)

Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa -verkkokoulutus

Kohderyhmä: erityisesti tulevat ja jo kentällä työskentelevät *kouluammattilaiset* sidosryhmineen.

Opiskelu mahdollista:

- omaehtoisesti tai ryhmässä, kerralla tai osissa
- osana perus- tai jatko-opintoja, työporukalla jne.
- pelkästään verkossa, f2f-opetuksen osana tai hybridinä

Ilmestyy ruotsiksi ja englanniksi vuoden 2021 aikana (Kroatiassa ja Espanjassa omat versionsa).

Rekisteröidy: <https://verkkokoulut.thl.fi>

Nuorten kokema sukupuolistunut väkivalta?

- Ilmenee sanallisesti, syrjintänä, kontrollina, käsiksi käymisenä - kasvokkain tai selän takana, usein digimaailmassa
- Näkyy kotona, koulussa, ystävyys- ja seurustelusuhteissa, harrastuksissa jne.
- Liittyy sukupuoleen ja/tai seksuaalisuuteen
- Ei ole kaikilta osin samaa kuin naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta (sukupuolen moninaisuus, pojat)
- Vaurioittaa fyysistä ja/tai henkistä hyvinvointia, sekä loukkaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta

Ammattilaisen rooli?

- Tunnistaa väkivallan merkit ja vaikutukset
- Olla tukena ja luottamuksen arvoinen
- Antaa nuorelle tietoa, tarvittaessa ohjata eteenpäin
- Aikuisen tärkeää tunnistaa oma suhteensa väkivaltaan, ml. mahdolliset omat kokemukset
- Olla aktiivisesti osa asenteiden ja käyttäytymisen muutosta!

Kiitos osallistumisesta!

**Olethan jo rekisteröitynyt:
<https://verkkokoulut.thl.fi>**

Lisätiedot hankkeesta: **projects.tuni.fi/erasegbv/**